

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

(повна назва вищого навчального закладу)

Кафедра здоров'я людини та цивільної безпеки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

науково-педагогічної роботи

(О. В. Запорожченко)

20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНА ПРАЦІ»

Рівень вищої освіти перший (освітньо-професійний) рівень –бакалавр

Галузь знань 10 – природничі науки

(шифр і назва)

Спеціальність 105 – прикладна фізика та наноматеріали,

(шифр і назва)

Освітня програма прикладна фізика та наноматеріали,

Вид дисципліни обов'язкова

Факультет математики, фізики, та інформаційних технологій

(назва факультету)

2020-2023

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни «**Безпека життєдіяльності та охорона праці**» .
(назва навчальної дисципліни)

Розробники:

Гвоздій С.П., завідувач кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки, д.пед.н., доцент; доцент, к.б.н. Баштан С.О.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки

Протокол № 1 від. " 31 " серпня 20 20 р.

Завідувач кафедри _____ Гвоздій С. П.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Погоджено навчально-методичною комісією (НМК) _____

зі списку № 104 та 105

Протокол № 1 від. " 3 " вересня 20 20 р.

Голова НМК _____ (Шич)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки

Протокол № _____ від. " _____ " _____ 20 _____ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки

Протокол № _____ від. " _____ " _____ 20 _____ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 2 годин – 60 залікових модулів – 1 змістових модулів – 2 ІНДЗ* – не передбачено	Галузь знань 10 – природничі науки Спеціальність 105 – прикладна фізика та наноматеріали, Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)	Обов'язкова дисципліна	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		2-й	-й
		<i>Семестр</i>	
		4-й	-й
		<i>Лекції</i>	
		6 год.	год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		12 год.	год.
		<i>Лабораторні</i>	
		- год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		42 год.	год.
		у т.ч. ІНДЗ*: - год.	
Форма підсумкового контролю: <i>іспит</i>			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна викладається студентам освітнього ступеня «бакалавр».

Мета вивчення дисципліни полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення повсякденних та природних небезпек, техногенних аварій, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на робочому місці та у побуті, а також забезпечення оптимального управління охороною праці на підприємствах (об'єктах господарської, економічної та науково-освітньої діяльності), формування у студентів відповідальності за особисту безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки у побуті та безпеки праці на робочих місцях.

Завдання вивчення дисципліни передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення охорони праці, безпеки персоналу та захисту в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей у межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятної ризику, збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у різних сферах професійної діяльності.

Засвоївши дисципліну «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» майбутні бакалаври повинні володіти сукупністю загальнокультурних та професійних компетенцій з питань безпеки життєдіяльності та охорони праці у відповідних напрямках підготовки для вирішення професійних завдань, пов'язаних із гарантуванням збереження життя та здоров'я персоналу об'єктів господарювання в умовах небезпечних і надзвичайних ситуацій.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей та програмних результатів навчання:**

У здобувачів, які навчаються за ОП «Прикладна фізика та наноматеріали»:

Інтегральної компетентності:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми прикладної фізики та наноматеріалів, що передбачає застосування теорій та методів фізики, математики та інженерії й характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

Загальних компетентностей:

1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

8. Навички міжособистісної взаємодії.

9. Здатність працювати автономно.

10. Навички здійснення безпечної діяльності.

Зміст підготовки бакалавра у процесі вивчення дисципліни, сформульований у термінах результатів навчання:

P05. Вибирати ефективні методи та інструментальні засоби проведення досліджень у галузі прикладної фізики.

P06. Відшукувати необхідну науково-технічну інформацію в науковій літературі, електронних базах, інших джерелах, оцінювати надійність та релевантність інформації.

P12. Розуміти закономірності розвитку прикладної фізики, її місце в розвитку техніки, технологій і суспільства, у тому числі в розв'язанні екологічних проблем.

Після вивчення дисципліни, студенти повинні **знати:** мету та основні завдання курсу «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», основні етапи розвитку проблеми забезпечення безпечної життєдіяльності, основні принципи формування безпечної життєдіяльності людини, характеристики та вплив зовнішніх та внутрішніх негативних чинників на здоровий спосіб життя, вплив психофізіологічних особливостей людини та формування її безпеки, класифікацію і нормування шкідливих та небезпечних факторів, що негативно впливають на здоров'я людини, об'єкти та цілі безпеки життєдіяльності в системі «людина – життєве середовище» різного рівня, законодавчі акти та нормативні документи з питань безпеки життєдіяльності людини; основні поняття охорони праці, основні законодавчі акти про охорону праці, міжгалузеві і галузеві нормативні акти про охорону праці, управління охороною праці, органи державного нагляду, громадський контроль із охорони праці, основи фізіології та гігієни праці, відшкодування збитків працівникам у разі ушкодження їх здоров'я, навчання з питань охорони праці при прийнятті на роботу та в період роботи, відповідальність за невиконання вимог з охорони праці, основи електробезпеки та пожежної безпеки;

вміти визначати рівень безпеки системи «людина – життєве середовище»; оцінювати середовище перебування стосовно особистої безпеки, безпеки колективу, здорового способу життя; ідентифікувати небезпеку; визначати причини та можливі наслідки небезпек; оцінювати рівень небезпек; визначити психофізіологічні особливості людини та їх роль у забезпеченні особистої безпеки; надавати першу медичну допомогу в екстремальних ситуаціях собі та іншим потерпілим; визначати вимоги законодавчих актів у межах особистої та колективної відповідальності та визначати вимоги щодо навчання працівників з урахуванням їх функціональних обов'язків. Визначати шкідливі та небезпечні

виробничі чинники на робочому місці. Визначати вимоги законодавчих і нормативних актів з охорони праці в межах функціональних обов'язків фахівця

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Безпека життєдіяльності

Тема 1. *Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Системний підхід у безпеці життєдіяльності.*

Модель життєдіяльності людини. Головні визначення – безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Безпека людини, суспільства, національна безпека. Культура безпечної життєдіяльності як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства. Аксиоми безпеки життєдіяльності. Методологічні основи безпеки життєдіяльності. Системний підхід у безпеці життєдіяльності. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. Види небезпек.

Тема 2. *Середовище проживання людини. Людина як елемент системи людина-середа. Медико-біологічні основи безпеки життєдіяльності.*

Поняття «середовище проживання людини»: довкілля, виробниче, побутове. Раціональні умови забезпечення БЖД. Гомеостаз як особливий механізм захисту організму людини. Біоритми людського організму. Зовнішні та внутрішні подразники, що впливають на стан людини та здоровий спосіб життя. Організм в оточуючому середовищі. Характеристика аналізаторів. Закон Вебера-Фехнера. Гранично допустимий вплив шкідливих факторів на людину. Функціональний стан оператора.

Тема 3. *Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС.*

Загальний аналіз ризику і проблем безпеки. Індивідуальний та груповий ризик. Концепція прийняттого ризику. Управління безпекою через порівняння витрат та отриманих переваг від зниження ризику.

Головні етапи кількісного аналізу та оцінки ризику. Методичні підходи до визначення ризику. Методи оцінювання ризиків. Застосування у розрахунках ризику імовірнісних структурно-логічних моделей. Розробка ризик-стратегії з метою зниження вірогідності реалізації ризику і мінімізації можливих негативних наслідків.

Тема 4. *Класифікація НС. Природні загрози, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.*

Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків. Сутність поняття техногенної, соціальної та природної небезпеки. Інтенсивність прояву небезпечних факторів залежно від виду середовища.

Небезпечні гідрологічні процеси і явища: підтоплення, затоплення повеневими або паводковими водами, талими водами та в поєднанні з підняттям ґрунтових вод, підтоплення внаслідок затору льоду, вітрові нагони. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, карст, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту. Пожежі у природних екосистемах, вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та наслідки.

Біологічні небезпеки. Вражаючі фактори біологічної дії. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума, коронавірусна інфекція та ін.). Інфекційні захворювання тварин і рослин.

Тема 5. Техногенні небезпеки та їх наслідки.

Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу. Класифікація, номенклатура і одиниці виміру вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек.

Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу.

Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. Пожежі та вибухи. Фактори техногенних вибухів та пожеж, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, технічного устаткування і забруднення навколишнього середовища. Класифікація об'єктів за їх пожежо-вибухо небезпекою.

Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Механізм дії іонізуючих випромінювань на тканини організму. Ознаки радіаційного ураження. Гостре опромінення. Хронічне опромінення. Нормування радіаційної безпеки. Режими захисту населення. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.

Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, здатності до горіння, впливом на організм людини. Захист приміщень від проникнення токсичних аерозолів. Організація дозиметричного й хімічного контролю.

Тема 6. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС.

Загальні закономірності виникнення соціальних та політичних джерел небезпеки. Соціальні фактори, що впливають на безпеку життєдіяльності людини. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження. Види тероризму Вандалізм та тероризм. Суїцид. Корупція і криміналізація суспільства. Маніпуляція свідомістю. Розрив у рівні забезпечення життя між різними прошарками населення. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм та наркоманія.

Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Захисні властивості людського організму. Типи поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси, стани, властивості. Емоційні якості людини. Вплив характеру та темпераменту людини на її безпеку. Стрес. Психологічні фактори, що впливають на безпеку життєдіяльності людини.

Тема 7. *Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення під час ООС та у НС.*

Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування і розвитку, регламентацію режимів запобігання і ліквідації НС. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади. Органи управління, сили і ресурси з попередження та реагування на НС на державному рівні.

Порядок надання населенню інформації про наявність загрози або виникнення НС, правил поведінки та способів дій в цих умовах. Мета і загальна характеристика рятувальних та інших невідкладних робіт під час Операції Об'єднаних сил (ООС).

Тема 8. *Перша долікарська допомога при невідкладних станах, що виникають у повсякденні та під час надзвичайних ситуацій.*

Поняття про першу долікарську допомогу, невідкладний стан, принципи надання допомоги при невідкладних станах людини, алгоритм проведення тощо. Принципи етики та моралі під час надання першої долікарської допомоги. Первинні засоби першої допомоги. Індивідуальна та колективна аптечка.

Види уражень організму: опіки, обмороження, отруєння, удушення, теплові удари, механічні ушкодження, струс мозку, утоплення, укуси комах та тварин, клінічна смерть. Кровотечі. Види, ознаки, перша допомога. Обробки ран при механічних ушкодженнях. Опіки. Види, ознаки, перша допомога. Обмороження. Види, ознаки, перша допомога. Переломи. Види, ознаки, перша допомога. Правила накладання шин при переломах. Використання підручних засобів. Правила та порядок дій при виведенні людини з непритомного стану, при наданні потерпілому штучного дихання та проведенні непрямого масажу серця.

Змістовий модуль 2. Охорона праці

ТЕМА 9. *Загальні питання охорони праці. Основні поняття. Навчання з питань охорони праці.*

Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. Основні розділи дисципліни «Основи охорони праці». Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Навчання з питань охорони праці. Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб.

Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів. Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Тема 10. *Правові та організаційні основи охорони праці*

Основні положення законів України: «Про охорону праці», Кодекс законів про працю, «Про охорону здоров'я», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та інші.

Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП. Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.

Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.

Дисциплінарна, адміністративна, матеріальна та кримінальна відповідальність за порушення законодавства та нормативних актів про охорону праці, за створення перешкод для діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці і представників професійних спілок.

Поняття про систему державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення. Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права. Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права. Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Поняття про атестацію робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи кабінетів. Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка. Стимулювання охорони праці.

ТЕМА 11. *Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».*

Умови праці. Небезпечні та шкідливі виробничі фактори. Класифікація.

11.1. Психофізіологічні вимоги до умов праці: психологічні, фізіологічні, технічні. Система «Людина-машина», «Людина-оператор». Ергономіка. Основи фізіології ручної, механізованої, автоматизованої, конвеєрної, розумової праці, праці з використанням засобів обчислювальної техніки та персональних комп'ютерів. Роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини, в тому. Вплив характеру праці, санітарних особливостей виробничих процесів, обладнання, санітарних умов праці в цілому на функціонування організму та його окремих систем. Загальний підхід до оцінки умов праці та забезпечення умов праці, що відповідають нормативам. Небезпечні зони. Організація робочого місця. Принципи розташування органів управління в робочому просторі, боротьба з монотонністю. Ритм праці, фази працездатності. Колір на виробництві. Знаки безпеки.

11.2. Санітарно-гігієнічні вимоги до показників шуму. Класифікація шумів за походженням (механічні, гідро-, газо- та електродинамічні), за характером спектра та часовими характеристиками. Дія шуму на організм людини, зміни у функціонуванні окремих систем організму. *Санітарно-гігієнічні вимоги до показників вібрації.* Параметри вібрації: амплітуда, віброшвидкість, віброприскорення, частота. Вібрація як позитивний і негативний чинник виробничого процесу. Класифікація вібрацій за походженням, локальні вібрації робочих місць. *Санітарно-гігієнічні вимоги до показників опромінення.* Параметри полів випромінювань. Класифікація електричних і магнітних полів та електромагнітних випромінювань за частотним спектром, їх джерела. Вплив на людину. Гранично допустимі напруженості полів. *Санітарно-гігієнічні вимоги до*

показників освітлення. Природне освітлення, його значення як виробничого і фізіолого-гігієнічного чинника для працюючих. Системи природного освітлення, вимоги санітарних нормативів щодо їх використання залежно від розмірів приміщень. Орієнтація робочих місць відносно світлових отворів. Експлуатація систем природного освітлення. Штучне освітлення робоче, аварійне, чергове, евакуаційне, охоронне. *Санітарно-гігієнічні вимоги до показників вентиляції.* Природна вентиляція. Інфільтрація та аерація, область їх застосування. Системи штучної вентиляції. Повітропроводи, повітророзподільна арматура, фільтри, вентилятори, калорифери.

11.3. Основи радіаційної безпеки, вплив іонізуючих випромінювань на організм людини. *Хімічні виробничі фактори.* Дія токсичних та отруйних речовин. Класифікація речовин гостро направленої дії (Г), алергічної дії (А), фіброгенної (Ф) та канцерогенної (К). Класи небезпечності речовин залежно від гранично допустимих концентрацій. Допустимі рівні шкідливих факторів.

11.4. Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату. Заходи та засоби захисту людини від дії небезпечних та шкідливих факторів.

ТЕМА 12. *Основи електробезпеки*

Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Причини летальних наслідків від дії електричного струму. Фактори, що впливають на наслідки ураження електричним струмом. Сила струму. Величина напруги. Опір тіла людини проходженню струму. Вид та частота струму. Тривалість та шлях протікання струму через людину. Індивідуальні особливості людини. Допустимі значення струмів і напруг. Основні причини електротравм. Особливості враження людини електричним струмом. Профілактика електротравматизму.

Класифікація виробничих приміщень за ступенем небезпеки. Система електрозахисних заходів та засобів безпечної експлуатації електроустановок: технічних засобів, електрозахисних засобів, організаційних заходів.

ТЕМА 13. *Основи пожежної та вибухонебезпеки.*

Суть процесу горіння. Теоретичні основи механізму горіння та вибуху. Класифікація видів горіння. Повне і неповне згорання. Горіння, вибух і детонація. Гомогенне та гетерогенне горіння. Негорючі, важкогорючі, горючі матеріали та речовини. Основні причини пожеж. Пожежонебезпечні властивості матеріалів і речовин. Класифікація загальних заходів пожежної профілактики. Види пожеж. Система попередження пожеж. Методи запобігання виникненню джерела підпалювання. Система пожежного захисту (локалізація, обмеження розповсюдження, ліквідація). Способи і засоби гасіння пожежі. Вогнегасні

речовини. Первинні засоби гасіння пожежі. Стационарні засоби гасіння пожежі. Протипожежне водопостачання. Устаткування пінного, газового та порошкового пожежогасіння.

Система організаційно-технічних заходів: вивчення питань пожежної безпеки працівниками, державний нагляд, пожежна охорона, інструкції щодо безпечного використання небезпечних матеріалів і речовин. Добровільна охорона, комісії на підприємствах, в установах, організаціях. Обов'язки та відповідальність. Пожежна сигналізація. Засоби виявлення пожежі та сповіщення про пожежу. Евакуація людей. Автоматичні електричні системи пожежної сигналізації. Ручні та автоматичні сповіщувачі про пожежу.

ТЕМА 14. *Поняття про виробничий травматизм та професійні захворювання. Профілактика травматизму.*

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності. Причини травматизму: організаційні, санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, технічні. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням. Поняття про «Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в організаціях та установах». Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Медичні огляди.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
л		п	ср	
1	2	3	4	5
Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Системний підхід у безпеці життєдіяльності. Культура безпечної життєдіяльності як елемент загальної культури.	3	1	-	2
Тема 2. Середовище проживання людини. Людина як елемент системи людина-середовище. Медико-біологічні основи безпеки життєдіяльності.	3		1	3
Тема 3. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС. Ризик, як кількісна оцінка небезпек.	4	1	1	2
Тема 4. Класифікація НС. Природні загрози, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.	3,5		0,5	3
Тема 5. Техногенні небезпеки та їхні наслідки.	5		2	3
Тема 6. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та особливості. Соціальні та психологічні чинники ризику. Поведінкові реакції населення у НС.	3,5		0,5	3
Тема 7. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення під час	3		-	3

ООС та у НС.				
Тема 8. Перша долікарська допомога при невідкладних станах, що виникають у повсякденні	5	-	2	3
Разом за змістовим модулем 1	30	2	6	22
Тема 9. Загальні питання охорони праці. Основні поняття. Навчання з питань охорони праці	6	1	1	4
Тема 10. Правові та організаційні основи охорони праці. Законодавчі, нормативно-правові акти про охорону праці. Основні принципи державної політики в галузі охорони праці. Основні положення законів України: «Про охорону праці», Кодекс законів про працю та ін. Державне управління охороною праці і громадський контроль за охороною праці.	7	2	1	4
Тема 11. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».	4		1	3
Тема 12. Основи електробезпеки. Дія електричного струму на організм людини: термічна, електролітична, біологічна. Причини і види електротравм. Особливості враження електрострумом. Система електро-захисних заходів та засобів, способи визволення потерпілого від дії електроструму.	4		1	3
Тема 13. Основи пожежної та вибухонебезпеки. Основні причини виробничих пожеж. Класифікація пожеж. Небезпечні та шкідливі чинники пожеж. Система захисту від пожеж. Правила пожежної безпеки в Україні. Засоби пожежогасіння.	5		2	3
Тема 14. Поняття про виробничий травматизм та професійні захворювання. Види. Профілактика травматизму. Основні причини виробничого травматизму і професійних захворювань.	4	1	-	3
Разом за змістовим модулем 2	30	4	6	20
Усього годин	60	6	12	42

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Не передбачені

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Людина як елемент системи: людина-середовище-діяльність. Надбання навичок визначення основних властивостей уваги (стійкість, об'єм уваги і зосередженість).	2
2	Ризик як фактор безпеки. Формування вмінь визначення ступеня ризику у НС.	1
3	Стан і сучасні проблеми техногенного та антропогенного забруднення навколишнього середовища. Надбання навичок визначення ступеня забруднення навколишнього середовища.	1
4	Психологічні аспекти БЖД. Формування вмінь щодо визначення алгоритмів поведінки у різноманітних надзвичайних ситуаціях. Уміння приймати рішення та брати	2

	відповідальність на себе.	
5	Перша долікарська допомога при невідкладних станах, що виникають у повсякденні. Відпрацювання заходів надання долікарської допомоги потерпілим при нещасних випадках	2
6	Основи фізіології та гігієни праці. Аналіз мікроклімату навчальних приміщень. Перевірка психофізіологічних характеристик робітників: методики, тести, профпридатність.	1
7	Аналіз електробезпеки виробничого приміщення, вибір заземлювальних пристроїв, наявність знаків безпеки та сигнальної розмітки.	1
8	Основи пожежної та вибухонебезпеки. Оцінка часу евакуації персоналу з виробничих приміщень у разі пожежі. Вибір типів та визначення необхідної кількості первинних засобів пожежогасіння.	2
Всього годин		12

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ – не передбачено

8. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

8.1. Завдання для самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів під час вивчення даної дисципліни включає теоретичну підготовку з окремих тем, що вивчаються самостійно.

8.2. Місце виконання самостійної роботи

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу виконується у бібліотеці, навчальних аудиторіях і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах.

№ з/п	Назва теми самостійної роботи	Кількість годин
1	Культура безпечної життєдіяльності як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства	2
2	Гомеостаз як особливий механізм захисту організму людини. Біоритми людського організму. Функціональний стан оператора	3
3	Ризик як фактор небезпеки. Побудова дерева ймовірності небезпечної події.	2
4	Небезпечні гідрологічні процеси і явища, геологічні процеси і явища. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб. Інфекційні захворювання тварин і рослин.	3
5	Фізичні небезпечні фактори середовища. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин. Захист приміщень від проникнення токсичних аерозолів.	3
6	Соціальні аспекти БЖД. Психологічні фактори, що впливають на безпеку життєдіяльності людини.	3
7	Загальні норми законодавства, підзаконних актів, стандарти і технічні	3

	умови, технічні і адміністративні регламенти, що регламентують принципи і механізми регулювання безпеки, зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС.	
8	Види уражень організму: опіки, обмороження, отруєння, удушення, теплові удари, механічні uszkodження, струс мозку, утоплення, укуси комах та тварин, клінічна смерть. Кровотечі. Види, ознаки, перша допомога. Обробки ран при механічних uszkodженнях. Опіки. Види, ознаки, перша допомога. Обмороження. Види, ознаки, перша допомога. Переломи. Види, ознаки, перша допомога. Правила накладання шин при переломах. Використання підручних засобів	3
9	Основні поняття про Охорону праці. Історичні відомості про розвиток дисципліни «Основи охорони праці». Аналіз суб'єктів та об'єктів охорони праці. Загальні питання охорони праці. Законодавчі, нормативні акти про охорону праці. Основні принципи державної політики в галузі охорони праці. Основні положення законів України: «Про охорону праці», Кодекс законів про працю та інші. Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП. Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.	4
10	Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації. Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці. Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права. Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.	4
11	Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Психофізіологічні вимоги до умов праці: Психологічні, фізіологічні, технічні. Система “Людина-машина”. Ергономіка. Санітарно-гігієнічні вимоги до показників шуму, вібрації, опромінення, освітлення, вентиляції. Радіаційна безпека. Дія токсичних та отруйних речовин, загальні заходи попередження отруєнь.	3
12	Основи електробезпеки. Система електрозахистних заходів та засобів, способи визволення потерпілого від дії електроструму.	3
13	Основи пожежної та вибухонебезпеки. Основні причини пожеж. Правила пожежної безпеки в Україні. Закон «Про пожежну безпеку».	3
14	Поняття про виробничий травматизм та професійні захворювання. “Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в організаціях ”.	3
	Разом	42

До самостійної роботи відноситься: підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять; написання рефератів, есе; опрацювання відеоматеріалів, робота в мережі Інтернет, складання тестів, кросвордів, ситуаційних завдань.

9. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

не заплановане

10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

СЛОВЕСНІ МЕТОДИ: Пояснення, розповідь, диспут;

НАОЧНІ МЕТОДИ Ілюстрування

ПРАКТИЧНІ МЕТОДИ спостереження, Експеримент, Робота з інформаційними джерелами, Аналіз статистичних даних

МЕТОДИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ Мультимедійні методи навчання.

11. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

УСНИЙ (бесіда, захист рефератів, захист проєктів, доповідь, повідомлення, коментар опорного конспекту);

ПИСЬМОВИЙ (самостійна робота за варіантами, виконання різнорівневих завдань, методичний диктант, заповнення таблиць, складання схем, розв'язання задач, виконання вправ)

ТЕСТОВИЙ (за закритими тестами, відкритими тестами, тестами на співставлення, на встановлення послідовності, на пошук помилки, ілюстровані тести, ситуативні задачі)

САМОКОНТРОЛЬ ТА ВЗАЄМОКОНТРОЛЬ (рецензування відповіді, самооцінка письмової роботи)

Поточне тестування студентів здійснюється:

- тест-контролем знань з кожного змістового модуля, розрахункові та ситуаційні завдання;
- підсумковий письмовий тест.
- оцінювання практичних навичок.
- оцінювання виконання самостійної роботи студентів
- оцінювання письмової самостійної роботи (реферат).

Підсумкова оцінка отримується студентом за результатами всіх видів контролю.

Рівень знань студента оцінюється за 100–бальною шкалою. Наведена таблиця визначає питому вагу оцінки з кожного модуля у загальній оцінці по дисципліні.

12. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Теоретичні основи БЖД: поняття, мета і задачі.
2. Середовище проживання людини: навколишнє, виробниче, побутове.
3. Природне середовище: основні компоненти, їх коротка характеристика.
4. Кругообіг речовин у біосфері. Екологічні фактори. Техносфера та ноосфера.

5. Виробниче середовище та його роль у безпеці життєдіяльності.
6. Виробничі фактори. Перелічити та охарактеризувати їх значення і наслідки впливу. Професійні хвороби.
7. Дія хімічних речовин на організм людини. Класифікація за впливом на різні системи, органи.
8. Побутове середовище та його роль у безпеці життєдіяльності.
9. Джерела забруднення атмосфери.
10. Наслідки забруднення атмосфери: смог, кислотні дощі, озонова дірка, парниковий ефект.
11. Джерела забруднення гідросфери, наслідки.
12. Забруднення літосфери. Зниження родючості ґрунту.
13. Основні джерела забруднення навколишнього середовища в Україні, Одесі та області.
14. Проблема відходів: вплив на навколишнє середовище, знешкодження та використання відходів.
15. Значення та отримання екологічно чистих видів енергії: геотермальної, сонячної, вітрової, океанічної, хвильової, біологічної енергії та ін.
16. Політика України з охорони навколишнього середовища. Міжнародна співпраця.
17. Виживання людини в екстремальних умовах навколишнього середовища.
18. Ризик, як чинник небезпеки. Аксиома про потенційну небезпеку. Розрахунок ризику.
19. Допустимий світовий ризик. Концепція ризику: його оцінка та управління.
20. Фізіологічні особливості людини.
21. Будова, властивості та характеристика аналізаторів людини.
22. Закон Вебера-Фехнера. Його практичне використання.
23. Раціональне та здорове харчування.
24. Психологічні аспекти безпеки життєдіяльності. Адаптаційний синдром. Тривожність.
25. Атрибути, риси та якості людини: темперамент, інтелект, характер, пам'ять, емоції та ін..
26. Соціальні небезпеки. Види (класифікація). Коротка характеристика.
27. Згубні звички та соціальні хвороби, їх профілактика.
28. Побутова безпека та шляхи її забезпечення.
29. Типи пожеж, шляхи їх попередження та ліквідації. Правила поведінки під час пожежі.
30. Правові та організаційні основи безпеки життєдіяльності. Єдина державна система попередження і дій у надзвичайних ситуаціях.
31. Причини виникнення та класифікації надзвичайних ситуацій.
32. Коротка характеристика можливих стихійних лих, аварій та катастроф на території України.
33. Коротка характеристика можливих стихійних лих, аварій та катастроф на території Одеси та області, а також в місці знаходження ОНУ.
34. Надзвичайні ситуації техногенного характеру.

35. Надзвичайні ситуації природного характеру.
36. Надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру.
37. Стихійне лихо та його наслідки.
38. Основні характеристики іонізуючих випромінювань. Природні та штучні джерела радіації. Одиниці виміру радіоактивних випромінювань.
39. Біологічна дія іонізуючого випромінювання. Променева хвороба.
40. Радіаційна безпека. Профілактика радіаційного ураження.
41. Небезпека та наслідки застосування зброї масового ураження (ядерної, хімічної, біологічної, новітніх видів зброї).
42. Запобігання надзвичайним ситуаціям та організація усунення їх наслідків.
43. Засоби та способи захисту населення у надзвичайних ситуаціях.
44. Сигнали оповіщення та їх значення для безпеки людини. Дія населення за сигналами оповіщення.
45. Захисні споруди: сховища, протирадіаційні укриття. Основні вимоги, яким мають відповідати сховища.
46. Засоби індивідуального захисту людини.
47. Евакуаційні заходи захисту населення.
48. Загальні принципи надання першої медичної допомоги при різних видах травм.
49. Ознаки клінічної смерті. Правила проведення реанімаційних заходів.
50. Види кровотеч. Перша медична допомога при кровотечах.
51. Види переломів кісток. Перша медична допомога при переломах.
52. Види та ступені опіків. Перша медична допомога при опіках.
53. Ступені відмороження. Перша медична допомога при відмороженнях.
54. Перша медична допомога при задусі та утопленні.
55. Допомога тим, хто опинився у завалі. Синдром тривалого здавлювання, перша медична допомога.
56. Перша медична допомога при ураженні електричним струмом або блискавкою.
57. Перша медична допомога при радіаційних ураженнях.
58. Перша медична допомога при отруєннях (харчових, отруєннях хімічними речовинами).
59. Види алергічних реакцій та перша медична допомога при них.
60. Перша медична допомога при укусах тваринами або комахами.
61. Поняття охорони праці. Нормативно-правова база.
62. Право працівника на охорону праці. Основні положення Закону України «Про охорону праці».
63. Закон «Про колективні договори, погодження». Роль колективного договору в забезпеченні прав та соціальних гарантій працівників.
64. Кодекс законів про працю. Задачі кодексу. Перерахувати розділи, в яких знаходяться питання правового регулювання охорони.
65. Державні нормативно-правові акти про охорону праці. Види. Визначення.
66. Трудовий договір. Погодження. Види. Обов'язки працівника.
67. Особлива форма трудового договору. Особливості, відмінності.

68. Основні принципи державної політики в Україні в області ОП.
69. Державне управління охороною праці. Органи державного управління, їх повноваження.
70. Суспільний контроль над охороною праці, повноваження.
71. Повноваження органів державного нагляду та контролю над ОП.
72. Відповідальність, обов'язки роботодавця в дотриманні законодавства про ОП.
73. Положення «Про медичні огляди працівників».
74. Правила внутрішнього розпорядку.
75. Ритм праці (монотонність, втома, емоційні перевантаження тощо).
76. Трудова дисципліна, виробнича дисципліна.
77. Фази працездатності. Режим праці та відпочинку.
78. Державне соціальне страхування.
79. Охорона праці жінок та неповнолітніх.
80. Охорона праці інвалідів.
81. Пільги та компенсації за важкі та шкідливі умови праці.
82. Гігієна праці та виробнича санітарія.
83. небезпечні та шкідливі фактори виробництва. Види, ознаки, приклади.
84. небезпечні та шкідливі фізичні фактори. Характеристика, вплив на організм.
85. небезпечні та шкідливі хімічні фактори. Характеристика, вплив, захист.
86. небезпечні та шкідливі біологічні фактори виробництва. Характеристика, вплив на організм.
87. психофізіологічні фактори виробництва.
88. Шум, вібрація. Вплив на організм людини. Заходи та засоби захисту.
89. Освітлення. Види охарактеризувати.
90. Шкідливі газовиділення, паровиділення. Вплив на організм, захист.
91. Випромінювання, види, особливості. Вплив на організм, захист.
92. Метеоумови виробничих приміщень.
93. Травматизм, означення. Заходи боротьби з виробничим травматизмом.
94. Характерні причини пожеж, вибухів на виробництві.
95. Професійні захворювання, означення, види, приклади.
96. Функції, склад, права комісії по розслідуванню нещасних випадків.
97. Комісія по розслідуванню важких, групових, смертельних нещасних випадків.
98. Гострі професійні захворювання. Найбільш типові та їх характеристика.
99. Закон України «Про пожежну безпеку». Основні положення.
100. обов'язкові умови для виникнення будь-якої пожежі.
101. Хронічні професійні захворювання: означення, причини, приклади.
102. Класифікація пожеж. Заходи та засоби пожежогасіння, принцип дії.
103. Надання першої допомоги постраждалим від пожежі, вибуху.
104. Класифікація будівель та споруд по вогнестійкості та займанні.
105. Втома, перевтома.
106. Статична електрика. Захист.
107. Особливості ураження електричним струмом.
108. Основні причини ураження електричним струмом.

109. Види ураження електричним током. Характеристика.
110. Якими методами і засобами досягається електрозахист.
111. Заходи першої допомоги ураженим електричним струмом.
112. Захисне заземлення, захисне занулення.
113. Електричні удари. Характеристика.
114. Ергономічні вимоги до умов праці.
115. Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій. Мета та задачі.
116. Порядок розслідування нещасних випадків, профзахворювань та аварій, мета розслідування, терміни, оформлення результатів розслідування.
117. Типове положення «Про навчання питанням охорони праці».
118. Електричні опіки, види, степені. Характеристика.
119. Повернення збитків у випадку погіршення здоров'я.
120. Штрафні санкції до повноважних осіб за порушення законодавства про ОП.
121. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного добробуту населення». Основні положення.
122. Засоби захисту на виробництві, світло на виробництві.
123. Електроофтальмія, електрична металізація шкіри, інші електроураження.
124. Якої дію завдає електричний струм, проходячи через тіло людини (охарактеризувати всі види).
125. Робоче місце, визначення. Основні вимоги до організації робочого місця.
126. Принципи розташування органів управління в робочому просторі. Основні принципи.
127. Заходи та засоби боротьби з монотонністю на виробництві.
128. Виробничий травматизм, означення. Причини травматизма.
129. Заходи щодо попередження та знищення причин травматизму.
130. Перерахувати основні заходи, якими досягається санітарне добробуту населення.
131. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків, професійних захворювань, які призвели до втрати працездатності». Фонд соціального страхування.
132. Виробниче середовище. Означення. Умови праці. Класифікація умов праці.
133. Класифікація приміщень за ступенем ураження електричним струмом.
134. Займання, вогнестійкість конструкцій, будівель, приміщень.
135. Причини нещасних випадків. Групи, охарактеризувати.
136. Санітарно-гігієнічні вимоги до розміщення виробничих будівель, об'єктів.
137. Методи аналізу травматизму.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Критерії та шкала оцінювання: національна та ECTS

Реалізація основних завдань контролю знань здобувачів вищої освіти в ОНУ досягається системними підходами до оцінювання та комплексністю застосування різних видів контролю. Згідно з діючою в університеті системою комплексної діагностики знань здобувачів вищої освіти, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань здійснюється за 100-баловою системою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС –A, B, C, D, E, FX, F).

За системою ОНУ	За шкалою ECTS	За національною системою	Визначення
90-100	A	5 (відмінно)	Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, повністю виконав усі завдання кожної теми поточного, періодичного та підсумкового контролю.
85-89	B	4 (дуже добре)	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни, виконав завдання кожної теми поточного, періодичного та підсумкового контролю.
75-84	C	4 (добре)	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань програми навчальної дисципліни. Окремі завдання кожної теми поточного та періодичного контролю виконав не повністю.
70-74	D	3 (задовільно)	Засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни, окремі завдання поточного контролю кожної теми та періодичного контролю не виконав.
60-69	E	3 (достатньо)	Засвоїв лише окремі питання робочої програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни. Виконав лише окремі завдання кожної теми та періодичного контролю в цілому.
35-59	FX	2 (незадовільно)	Не засвоїв більшості тем робочої програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми, періодичного та підсумкового контролю в цілому.
0-34	F	2 (незадовільно)	Не засвоїв програми навчальної дисципліни, не вміє викласти зміст жодної теми навчальної дисципліни, не виконав періодичного контролю, з

			обов'язковим повторним вивченням дисципліни.
--	--	--	--

Поточне тестування та самостійна робота														Підсум-ковий тест	Сума	
Змістовий модуль №1								Змістовий модуль № 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	Реферат	T9	T10	T11	T12	T13	T14		100
20								5	25						50	100

T1, T2 ... T14 – теми змістових модулів

14. Методичне та матеріально-технічне забезпечення

Методичне забезпечення: робоча програма навчальної дисципліни; навчальна програма дисципліни; мультимедійний супровід матеріалів лекцій та семінарських занять; план семінарських занять. Різноманітні прилади, засоби індивідуального захисту.

1. Тексти лекцій.

2. Методичні рекомендації:

1. Теоретичні та практичні підходи до безпечної життєдіяльності : метод. рек. / О. І. Бурденюк [та ін.] ; за заг. ред. С. П. Гвоздій ; ОНУ ім. І.І. Мечникова, Біол. ф-т, Каф. медичних знань та безпеки життєдіяльності . – Одеса : Букаєв В. В., 2016 . – 389 с. : рис., табл. - Бібліогр. в кінці тем . – Режим доступу: <http://opac.lib.onu/metodichki/bio/BZD.pdf>, обмежений (Дата звернення: 13.06.2016) . – Електронна копія вид. доступна тільки в ч/з .

2. Теоретичні та практичні підходи до безпечної життєдіяльності : метод. рек. / О. І. Бурденюк [та ін.] ; за заг. ред. С. П. Гвоздій ; ОНУ ім. І.І. Мечникова, Біол. ф-т, Каф. медичних знань та безпеки життєдіяльності . – Одеса : Букаєв В. В., 2016 . – 282 с. (друк. Видання – 2 примірники)

3. Іванова І. В., Заплатинський В. М., Гвоздій С. П. Безпека життєдіяльності: навчально-контролюючі тести. Навч.-метод. пос. для студ. вищих навч. закладів / І. В. Іванова, В. М. Заплатинський, С. П. Гвоздій – 2-ге вид., переробл. та доповн. – Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2009. – 161 с.

4. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи студентів з дисциплін «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі» (інформаційний пакет методичних матеріалів) / І.В. Іванова, М.О. Неівестний, Г.І. Стенковська, С.П. Гвоздій. – У 2-х частинах. – Частина 1. Трудові правовідносини. Зразки документів. – Одеса: Видавництво Одеської національний університет, 2011. – 36 с.

5. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ до практичних занять та самостійної роботи з ОХОРОНИ ПРАЦІ для студентів усіх спеціальностей / І.В. Іванова, М.О. Неівестний, Г.І. Стенковська, Т.І. Шапкіна, О.І. Бурденюк. - Одеса: ОДЕСЬКИЙ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. Мечникова, 2008. - 32 с.
<http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/metod/bio/praktika.pdf>

6. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ „БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ” ДЛЯ СТУДЕНТІВ УСІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ТА ФОРМ НАВЧАННЯ / І.В. Іванова, С.П. Гвоздїй, Є.С. Майданюк, А.Г. Козикін, О.С. Багаєва, Л.М. Поліщук. - Одеса: ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. Мечникова, 2009. - 32 с. <http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/metod/bio/ivanova.pdf>

7. Методичні вказівки з курсу «Інфекційні та тропічні захворювання» для студ. хім. та біол. фак. ден. та заоч. форм навчання / І. В. Іванова, С. П. Гвоздїй, О. С. Багаєва, Є. С. Майданюк; ОНУ ім. І. І. Мечникова, Біол. фак. – Одеса: Одеський нац. ун-т, 2010. - 36 с. - Бібліогр.: с. 35-36 (12 назв). Режим доступу: <http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/metod/bio/IvanivaGvozdiy.pdf>

8. Тестові завдання для модульного та підсумкового контролю знань з дисциплін «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі" (для студентів усіх спеціальностей та форм навчання) / Іванова І.В., Неізнаний М.О., Стенковська Г.І., Шапкіна Т.І. - Одеса, 2007. - 31 с. – Режим доступу: http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/metod/bio/ohrana_truda.pdf

9. Гвоздїй С. П. Збірник ситуаційних завдань з охорони праці: Практикум для студентів гуманітарних і природничих спеціальностей закладів вищої освіти України / С. П. Гвоздїй, Г. І. Стенковська. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. – 180 с.

10. Гвоздїй С. П. Домедична допомога у надзвичайних ситуаціях: поранення, переломи, вивихи: Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з дисциплін «Медико-санітарна підготовка», «Основи медичних знань», «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Цивільний захист» для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / С. П. Гвоздїй, Л. М. Поліщук. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. – 48 с.

11. Гвоздїй С. П. Формування вмій визначення ступеня ризику у надзвичайних ситуаціях: Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» для студентів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання / С. П. Гвоздїй, Т. І. Шапкіна. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. – 32 с.

12. Гвоздїй С. П. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Частина 1. Санітарно-гігієнічні вимоги до показників шуму. Дія шуму на організм і здоров'я людини: Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / С. П. Гвоздїй, О. В. Устянська – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. – 32 с.

13. Гвоздїй С. П. Раціональне та здорове харчування: методичні вказівки до практичних занять з дисциплін «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Валеологія», «Основи медичних знань» для студентів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання / С. П. Гвоздїй, Т. І. Шапкіна. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. – 36 с.

14. Проблеми здорового способу життя у питаннях та відповідях. Методичні рекомендації. / Іванова І.В., Гвоздїй С.П., Багаєва О.С., Бурденюк О.І., Козикін А.Г., Неізнавстний М.О., Стенпковська Г.І., Шапкіна Т.І., Ямпольський М.П. – Одеса, 2005. – 38с.

3. Ілюстративний матеріал: слайди, таблиці, презентації.

Матеріально-технічне забезпечення: мультимедійний проєктор, автомобільні аптечки, респіратори, тренажер для серцево-легеневої реанімації, шини, джгути, ноші тощо.

15. Рекомендована література

Основна

1. Безпека життєдіяльності : підруч. для студ. ВНЗ освітніх рівнів "неповна вища освіта" та "базова вища освіта" всіх спец. / О. І. Запорожець [та ін.] . – Київ : Центр учбової літ. (ЦУЛ), 2013 . – 447 с.

2. Безпека життєдіяльності: підручник / О.І. Запорожець, Б.Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.. – 2-ге вид. – Київ : Центр учбової літератури, 2017. – 448 с.

3. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред.. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.

4. Бойко М.Д. Трудове право України: навч. посіб. 3-тє вид. перероб. та доп. / М.Д. Бойко – К. Центр учбової літератури, 2014. – 392 с.

5. Желібо Євген Петрович. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Є. П. Желібо, Н. М. Заверуха, В. В. Зацарний ; за ред.: Є. П. Желібо . – 7-ме вид . – Київ : Каравела, 2014 . – 342 с.

6. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1.

7. Запорожець Олександр Іванович Безпека життєдіяльності підручник для студ. вузів освітніх рівнів "неповна вища освіта" та "базова вища освіта" всіх спец. – К. : Центр учбової літ., 2013

8. Зеркалов Д.В. Безпека життєдіяльності: навчальний посібник / Д.В. Зеркалов. –К.: Основа, 2016. -267с.

9. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум : навч. посіб. / Л.А. Катренко, Ю.В. Кіт, І.П. Пістун – Суми : Університетська книга, 2009. – 540 с.

10. Кодекс цивільного захисту України. – К., 2013.

11. Коновалова О. В. Охорона праці. Практикум: навч. посіб. / О.В. Коновалова – К.: Центр учбової літератури 2015. – 98 с.
12. Конституція України. Основний закон. – К., 1996.
13. Концепція освіти з напрямку "Безпека життя і діяльності людини" / В.О.Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2001. – № 6. – С. 6–17.
14. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008, - 158 с.
15. Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І., Романів А.С., Петрук М.П., Скіра В.В., Васійчук В.О., Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавництво НУ "Львівська політехніка", 2009.- 264 с.
16. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності»/ О.Д. Малько, А.Ф. Лазутський, В.А. Молодцов, А.В. Писарєв. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2012. – 86 с.
17. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи) : Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: "Тріада плюс", 2010. – 648 с.
18. Охорона праці [навч. посіб.] / З.М. Яремко, С.В. Тимошук, О.І. Третяк, Р.М. Ковтун ; за ред. проф. З.М. Яремка. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 374 с.
19. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці : навч. посіб. – 4-те вид., допов. і перероб. – К.: Університет «Україна», 2009. – 295 с.
20. Теоретичні та практичні підходи до безпечної життєдіяльності: [метод. рек.] / О. І. Бурденюк, С. П. Гвоздій, Л. Я. Глінська та ін.; За загальною редакцією С. П. Гвоздій. – Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2016. – С. 27-56.
21. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. – Львів: Видавництво "Бескид Біт", 2005. – 304 с.
22. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2005.- 301 с.

Додаткова

23. Бегун В.В., Бегун С.В., Широков С.В. Казачков І.В., Литвинов В.В., Письменный Е.Н. Культура безпеки на ядерних об'єктах України. Учебн. пособие. – К. НТУУ КПИ, 2009, -363с.
24. Безопасность жизнедеятельности: Учебник / Под ред. проф. Э.А. Арустамова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Изд. дом "Дашков и К", 2000. – 678 с.
25. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківва та ін. – Х.: Ранок, 2000. – 304 с.

26. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1
27. Заплатинський В., Матис Й. Безопасность в эру глобализации. Монографія. – ЦУЛ, 2010.- 142.
28. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання. Навчальний посібник. Київ, 2011. – 189 с.
29. Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. Пожежна безпека будівель та споруд. – Харків, 2004. – 271 с.
30. Літвак С. М., Михайлюк В. О. Безпека життєдіяльності. Навч. посібник. Миколаїв. - ТОВ “Компанія ВІД”. – 2001. – 230 с.
31. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи) : Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: “Тріада плюс”, 2010. – 648 с.
32. Охорона праці (практикум): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: «Тріада плюс», 2011 – 436 с. посіб. – Харків, ХНАМГ, 2007. - 227с.
33. Охорона праці та промислова безпека :Навч. посіб. /[К. Н. Ткачук, В. В. Зацарний, Р. В. Сабарно, С.Ф. Каштанов, Л. О. Мітюк, Л. Д. Третьякова, К. К.Ткачук, А. В. Чадюк] За ред. К. Н. Ткачука і В. В. Зацарного. – К.: 2009 с.
34. Правознавство. Практикум / За заг. ред. С.М. Тимченко, Т.О.Коломоець – Суми: ВТД «Університетська книга». 2007. – 219 с.
35. Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч.посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 138 с.

16. Інформаційні ресурси

1. [Верховна Рада України](http://www.rada.kiev.ua) - <http://www.rada.kiev.ua>
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>
3. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.
4. Міністерство освіти і науки України <http://www.mon.gov.ua>, www.osvita.com.
5. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>.
6. [Державна служба України з питань надзвичайних ситуацій](http://www.dsns.gov.ua/) <http://www.dsns.gov.ua/>.
7. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua/>.
8. Постійне представництво України при ООН <http://www.uamission.org/>.
9. Північноатлантичний альянс (НАТО) <http://www.nato.int/>.

10. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). - Київ: Відділ поліграфії Українського центру Держсанепіднагляду МОЗ України, 1998. - 125 с.
11. Про охорону праці: Закон України. – К., 2006.
12. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
13. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
14. Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. - <http://www.social.org.ua>
18. Державна служба України з питань праці - <http://dsp.gov.ua/>